

Norden

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet dels regeringens skrivelse 2003/04:90 Nordiskt samarbete 2003, med huvudsaklig inriktning på regeringssamarbetet inom Nordiska ministerrådet, dels redogörelsen till riksdagen 2003/04:NR1 avgiven av Nordiska rådets svenska delegation, i vilken redogörs för parlamentarikersamarbetet inom Nordiska rådet under 2003. Utskottet behandlar även en motion som väckts med anledning av skr. 2003/04:20 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik samt motioner med inriktning på nordiskt samarbete från allmänna motionstiden 2004.

Utskottet föreslår att skrivelsen och redogörelsen läggs till handlingarna samt att motionerna avslås.

I ärendet finns två reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	5
Redogörelsens huvudsakliga innehåll.....	6
Utskottet.....	8
Nordens relationer med närområdet och med Vitryssland.....	8
Motionerna.....	8
Utskottets överväganden.....	8
Sveriges kontakter med Norge.....	9
Motionen.....	9
Utskottets överväganden.....	9
Nordbors gränslösa rättigheter och gränsregionalt samarbete.....	10
Motionerna.....	10
Utskottets överväganden.....	11
Reformerat nordiskt samarbete och institutionella förändringar.....	12
Motionerna.....	12
Utskottets överväganden.....	14
Sprängningar i Idefjorden.....	15
Motionen.....	15
Utskottets överväganden.....	16
Reservationer.....	17
1. Nordens relationer med närområdet och med Vitryssland, punkt 1 (m).	17
2. Nordbors gränslösa rättigheter och gränsregionalt samarbete, punkt 3	
(kd).....	17
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	19
Skrivelse 2003/04:90.....	19
Redogörelse 2003/04:NR1.....	19
Följdmotion.....	19
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	19
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Nordens relationer med närområdet och med Vitryssland

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:U14 yrkande 6, 2003/04:U221 och 2003/04:U249 yrkande 1.

Reservation 1 (m)

2. Sveriges kontakter med Norge

Riksdagen avslår motion 2003/04:U229 yrkande 1.

3. Nordbors gränslösa rättigheter och gränsregionalt samarbete

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:U229 yrkandena 2 och 3, 2003/04:U307, 2003/04:U342 yrkandena 3 och 4, 2004/05:U245 och 2004/05:U312 yrkande 6.

Reservation 2 (kd)

4. Reformerat nordiskt samarbete och institutionella förändringar

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:U240, 2003/04:U262, 2003/04:U342 yrkandena 5 och 6, 2003/04:Kr256, 2003/04:Kr380 yrkandena 1 och 2, 2004/05:U265 yrkandena 1 och 2 samt 2004/05:U266.

5. Sprängningar i Idefjorden

Riksdagen avslår motion 2003/04:U306.

6. Skrivelsen och redogörelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2003/04:90 och redogörelse 2003/04:NR1 till handlingarna.

Stockholm den 12 oktober 2004

På utrikesutskottets vägnar

Urban Ahlin

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Urban Ahlin (s), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Berndt Ekholm (s), Birgitta Ahlqvist (s), Holger Gustafsson (kd), Alice Åström (v), Kent Härstedt (s), Göran Lindblad (m), Kaj Nordquist (s), Birgitta Ohlsson (fp), Agne Hansson (c), Kenneth G Forslund (s), Ewa Björling (m), Veronica Palm (s), Anita Johansson (s) och Cecilia Wikström (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i betänkandet dels regeringens skrivelse 2003/04:90 Nordiskt samarbete 2003, dels en redogörelse till riksdagen (2003/04:NR1), avgiven av Nordiska rådets svenska delegation, i vilken redogörs för parlamentarikersamarbetet inom Nordiska rådet under 2003.

Utskottet behandlar även en motion som väckts med anledning av skr. 2003/04:20 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik samt motioner med inriktning på nordiskt samarbete från allmänna motionstiden 2003.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

År 2003 var Sverige ordförande i det nordiska regeringssamarbetet. Det svenska ordförandeprogrammet lades fram vid Nordiska rådets session i oktober 2002. Temat för det svenska ordförandeskapet var ”Integration Norden”. Ordförandeprogrammet tog upp fyra olika aspekter av begreppet integration: integration inom de nordiska länderna, integration mellan de nordiska länderna, integrationen mellan Norden och närområdet samt de nordiska ländernas integration i det europeiska samarbetet.

Ett stort antal projekt inleddes för att genomföra det svenska ordförandeskapets program. Det gällde inte minst på gränshindersområdet där den förre danske statsministern Poul Schlüter engagerades som den svenska samarbetsministrernas särskilde representant för att driva på arbetet.

Under år 2004 innehar Island ordförandeskapet i det nordiska regeringssamarbetet. Island vill under sitt ordförandeskap särskilt lyfta fram demokrati-frågor, kulturfrågor och naturfrågor men lägger också vikt vid uppföljningen av det svenska ordförandeskapet.

De åtgärder som regeringen arbetar med på samnordisk nivå för att eliminera gränshinder är också till fördel för integrationen i Öresundsregionen. Ett stort framsteg under året var det nya skatteavtalet mellan Sverige och Danmark. Avtalet fokuserar på och löser vissa problem för arbetskraftspendlarna och skapar större klarhet om var skatt skall betalas.

Ett betydande reformarbete har bedrivits under 2003, särskilt beträffande institutionerna inom utbildnings- och forskningssektorn. Flera nordiska institutioner kommer att föras över till nationell nivå eller övergå i andra verksamhetsformer. Det gäller Nordiska samiska institutet, Nordiska institutet för sjö rätt, Nordiska institutet för teoretisk atomfysik, Nordiska institutet för Asienstudier och Nordiska vulkanologiska institutet. Nordens folkliga akademi läggs ned och verksamheten på området organiseras på annat sätt.

Samverkan med frivilligorganisationerna, där Föreningen Norden intar en särskild ställning, är ett viktigt inslag i det nordiska samarbetet. Det gäller inte minst vid driften av informationsverksamheten vid Norden i Fokus och servicetelefonen Hallå Norden, vilka är viktiga redskap för att göra det nordiska samarbetet känt och nå ut till medborgarna. Verksamheten vid Hallå Norden har stärkts och knutits närmare arbetet med gränshindersfrågorna inom Nordiska ministerrådet.

Genom att tre nordiska länder är medlemmar i EU och Norge och Island är parter i EES-avtalet har alla nordiska länder en mycket nära anknytning till det europeiska samarbetet. Samarbetet i Europafrågor har i första hand karaktär av samråd och informationsutbyte. Inom en del sektorer, främst justitiesektorn, finns redan i dag ett välutvecklat samrådsförfarande vid utarbetandet av den lagstiftning som behövs för att genomföra EG-direktiv.

Under det svenska ordförandeskapet lyftes närområdesfrågorna fram, särskilt samarbetet med de baltiska länderna. Nordiska ministerrådets insatser i närområdet är ett komplement till insatser som görs nationellt och genom andra internationella organ. Närområdesprogrammet omfattar dessutom verksamheten vid de nordiska informationskontoren i de baltiska huvudstäderna och i S:t Petersburg. Ministerrådet önskar även etablera ett informationskontor i Kaliningrad. Vidare fortsätter Nordiska ministerrådet att utveckla kontakterna och samarbetet med andra regionala samlagsorganisationer, främst Arktiska rådet, Barentsrådet och Östersjöstaternas råd.

Redogörelsens huvudsakliga innehåll

Redogörelse till riksdagen 2003/04:NR1, Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående verksamheten år 2003, avser parlamentarikersamarbetet inom Nordiska rådet. I redogörelsen beskrivs de möten som avhållits och de politiska utvecklingslinjerna i samarbetet.

Under den senaste sessionen fördes omfattande diskussioner om ett gränslöst Norden. En huvuduppgift är att försvara och utveckla den nordiska välfärdsmodellen.

I redogörelsen framhålls att Nordiska rådet under de senaste 10–15 åren har genomgått mer genomgripande förändringar än tidigare under sin historia. Efter ett nytt utredningsarbete beslöt rådet vid sin 53:e session att återgå till ämnesindelade utskott, då detta bättre korresponderade med organisationen på regeringssidan, i Baltiska församlingen och i de nationella parlamenten. De gemensamma arbetsmötena med Baltiska församlingen och den utskottsvisa uppföljningen av kontakterna har också kommit väl i gång. Kontakterna med frivilligorganisationerna fungerar väl vad gäller Föreningen Norden och Ungdomens Nordiska Råd men mindre tillfredsställande vad gäller Nordens Fackliga Samorganisation.

En fråga som under året kommit starkare i fokus är den alltmer framväxande främlingsfientligheten och rasismen, även i Norden. Politikerna i rådet har länge varit engagerade i de problem som rasism skapar, och vid den 54:e sessionen antogs en rekommendation om bekämpande av rasism och främlingsfientlighet och främjande av integration och en rekommendation med samma inriktning speciellt inom arbetsmarknads- och utbildningsområdena.

En utmaning för det nordiska samarbetet, liksom för de nordiska länderna var för sig, ligger i EU:s utvidgning med tio nya medlemsländer, däribland de baltiska länderna och Polen. Denna utvidgning torde, enligt delegationen, innebära en förskjutning av tyngdpunkten inom unionen och därigenom öka behovet av stärkt regionalt samarbete. Nordiska rådet bör, anser delegationen, kunna fungera som en förbindelselänk mellan de nordiska länderna och de nya EU-länderna samt även övriga områden som berörs av EU:s nordliga dimension.

I redogörelsen framhålls att Nordiska rådets målsättning bör vara att arbeta för att Norden skall bli en stark kraft i det nya Europa. Detta kan ske genom samarbete med andra små stater, i första hand de baltiska men också Benelux, såsom sker i internationella miljösammanhang. Att de baltiska staterna nu blir partner i Nordiska investeringsbanken är ett viktigt första steg.

Delegationen menar att en bredare offentlig debatt kring nordiska och europeiska frågor kan få en gynnsam effekt på det folkliga engagemanget för både nordiskt och europeiskt samarbete om debatten kan göra allmänheten mer medveten om sammanhangen mellan det egna landet, Norden, närområdet och Europa. Det är viktigt att understryka den nordiska värdegemenskapen, kombinationen av en mogen välfärdsstat och en fungerande marknadsekonomi, och med den som utgångspunkt finna gemensamma lösningar på problemen både i närområdet och i ett vidare europeiskt perspektiv. Möjligheten att skapa engagemang kring Nordiska rådet är sannolikt mest beroende av att rådet tar upp ämnen som bedöms som politiskt relevanta och har aktualitet samt bidrar till den nationella politikutvecklingen eller har betydelse för deltagande i och möjlighet att påverka internationella processer.

Utskottet

Nordens relationer med närområdet och med Vitryssland

Motionerna

Ett antal motioner tar upp det nordiska samarbetets roll i att främja utvecklingen i närområdet, främst i de baltiska staterna men även i Vitryssland.

I motion 2003/04:U14 (m) yrkande 6 framhålls att Vitryssland är Europas enda diktatur. Parlamentsvalet 2000 och presidentvalet 2001 dömdes ut av de internationella valövervakarna från OSSE och EU, därför att de inte uppfyllde kraven för ett demokratiskt val. Rättssäkerheten är bristfällig då det är presidenten som kontrollerar tillsättningen av domare. Motionärerna anser att Sverige bör driva frågan att Nordiska rådet skall ge särskilt stöd till de demokratiska krafterna i Europas enda kvarvarande diktatur.

I motionerna 2003/04:U221 (m) samt 2003/04:U249 (m) yrkande 1 föreslås att de baltiska staterna skall erbjudas medlemskap i Nordiska rådet.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att likalydande motionsyrkanden har behandlats under tidigare riksmöten. I sitt betänkande 1999/2000:UU9 uttalade utskottet att det delade motionärernas bedömning av vikten av ett utvecklat samarbete med de baltiska länderna samt att det arbete som utförts av dåvarande närområdesutskottet spelat en viktig roll i det sammanhanget. Därefter uttalade utskottet:

När det gäller medlemskap konstaterar dock utskottet att det nordiska samarbetet vilar på den språkliga och kulturella gemenskapen de nordiska länderna emellan. Det nordiska samarbetet är ingen internationell organisation där andra länder kan söka medlemskap. De baltiska länderna har inte heller uttryckt någon önskan om att få medlemskap i Nordiska rådet. Det bör i sammanhanget framhållas att både Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet i dag bedriver ett nära samarbete med de baltiska länderna, vilket bl.a. resulterat i regelbundna gemensamma möten mellan Nordiska rådet och den baltiska församlingen. Representer för den baltiska församlingen deltar bl.a. i Nordiska rådets arbetsgruppsmöten i de frågor som är av ömsesidigt intresse. Vidare inbjuds baltiska parlamentariker som gäster till Nordiska rådets sessioner.

Detta uttalande upprepades i betänkande 2001/02:UU12 och i betänkande 2003/04:UU6. Utskottet finner inte skäl att ändra sin bedömning.

Utskottet konstaterar vidare att Estland, Lettland och Litauen blivit medlemmar i EU, vilket ökar betydelsen av ökat samarbete och integration mellan de nordiska och baltiska länderna. Utskottet menar att det finns goda förutsättningar för ett ökat samarbete på många sakområden där det råder stor samsyn. Genom en ökad samverkan kan gemensamma positioner få större genomslag i det utvidgade EU. Det nordisk-baltiska samarbetet bör fortsätta att fördjupas. Samarbetet kompletterar det arbete som sker i direk-

ta bilaterala förbindelser mellan länderna. Utskottet menar att miljöarbetet runt Östersjön kan stärkas, liksom områden som berör narkotikamissbruk och människohandel. En god utveckling i hela regionen kommer att kräva mer och utvecklat gränsregionalt samarbete.

Nordiska rådet utreder för närvarande hur man skall agera gentemot Vitryssland. Utskottet menar att de nordiska regeringarna måste försöka påverka situationen genom alla tillgängliga kanaler – EU, OSSE och Nordiska rådet – och genom att på alla sätt stötta de demokratiska krafterna i Vitryssland.

Utskottet konstaterar att det under 2003 tydligt framgått att det råder en samsyn beträffande genomförandet av den nordliga dimensionen, dvs. EU:s handlingsplan för samarbetet med staterna i norra Europa, som numera utgör en etablerad del av EU:s politik gentemot de nya medlemsländerna. Utskottet konstaterar att regeringen i sin skrivelse (skr. 2003/04:60 Berättelse om verksamheten inom Europeiska unionen under 2003) framhåller att unionens utvidgning kommer att resultera i att den nordliga dimensionen kommer att bli ett allt viktigare instrument i EU:s politik visavi Ryska federationen.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna *2003/04:U14 (m) yrkande 6*, *2003/04:U221 (m)* samt *2003/04:U249 (m) yrkande 1*.

Sveriges kontakter med Norge

Motionen

I motion *2003/04:U229 (kd) yrkande 1* framhålls att år 2005 är det 100 år sedan unionen mellan Sverige och Norge upplöstes och att särskilt Norge satsar mycket resurser på 100-årsjubileet. Jubileumsåret 2005 är ett mycket bra tillfälle att skapa extra intresse för den svensk-norska dimensionen och stärka intresset för kontakter över gränsen, och därför bör en extra satsning göras även från svensk sida för att fira jubileumsåret. Siktet måste vara inställt på att så många gränshinder som möjligt skall vara undanröjda till jubileumsåret 2005.

Utskottets överväganden

Utskottet har inhämtat att under hundraårsmarkeringen av unionsupplösningen planeras ett stort antal aktiviteter att genomföras både på mellanstatlig nivå och genom olika vänorter, idrottsföreningar, kulturliv, skolor, näringsliv, turismindustrin och gränskommittéer. I vårpropositionen föreslår regeringen att anslaget 5:3 Nordiskt samarbete ökas med 2 100 000 kr för att de förberedelser som görs för hundraårsmarkeringen under innevarande år skall kunna genomföras. För insatser i samband med hundraårsmarkeringen år 2005 av unionsupplösningen mellan Sverige och Norge har 7 miljoner kronor avsatts i årets budgetproposition.

Bland de svenska officiella arrangemang som diskuteras av den svenska referensgruppen ingår invigning av den nya Svinesundsbron, både utgående och inkommande officiella besök av respektive kungapar, en konferens om fredlig konfliktlösning planeras liksom en konferens om demokratins framväxt i Sverige och Norge. Riksdagen och Stortinget planerar en konferens på temat ”Stat och secession”.

Två stora historiska utställningar skall visas på Nordiska museet /Norsk Folkemuseum respektive Livrustkammaren/Maihaugen. Vidare finns det planer på gemensamma svensk-norska projekt för att främja näringslivssamarbete och ekonomisk tillväxt och på projekt som skall genomföras på kultur- och konferensanläggningen Voksenåsen i samarbete med Svenska institutet och svenska ambassaden i Oslo.

Svenska posten planerar att med det norska postverket ge ut ett gemensamt frimärke under 2005. Ett historiprojekt – Projekt 1905 – får på svensk sida stöd av Utbildningsdepartementet och Riksbankens jubileumsfond.

Utskottet konstaterar att en av de centrala aktörerna under hundraårsmarkeringen är Föreningen Norden.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionen väckt är besvarade och avstyrker därmed motion 2003/04:U229 (kd) yrkande 1.

Nordbors gränslösa rättigheter och gränsregionalt samarbete

Motionerna

I motion 2003/04:U229 (kd) yrkandena 2 och 3 föreslås dels att hindren för en fördjupad integration mellan Sverige och Norge undanröjs, dels att förenklade regler i samband med transporter till Norge från övriga nordiska länder skapas. Gränspendlares problem uppmärksammas även i motion 2004/05:U312 (kd) yrkande 6 där motionärerna kräver att en kartläggning görs av gränspendlares problem.

I motion 2003/04:U307 (c) framhålls att den regionala utvecklingen i Sverige sedan mitten av 1990-talet har inneburit att två tredjedelar av landets kommuner minskat sin befolkning och att de regionala klyftorna har ökat. Dessa förändringar medför risker bl.a. för välfärdens framtida fördelning, och därför är det viktigt att pröva nya grepp för att försöka vända utvecklingen. En sådan möjlighet är att stärka det nordiska samarbetet genom att låta regionerna längs Sveriges gränser mot Norge och Finland förbättra nya samarbetskoncept.

I motionen 2003/04:U342 (fp) yrkande 3 understryks kravet på en smidigt fungerande gränstrafik som underlättar enskilda människors vardag och upprätthåller mellanfolkligt samarbete i gränsregionerna och i yrkande 4 att verksamheten Hallå Norden får en heltäckande uppgift i arbetet att hjälpa enskilda och småföretagare som verkar i annat nordiskt land.

I motion 2004/05:U245 (v) framhålls vikten av att underlätta gränssamarbetet mellan Sverige och Norge och att informationsinsatser som Grensetjänsten görs permanent.

Utskottets överväganden

Utskottet har tidigare konstaterat att en av huvudpunkterna i det svenska ordförandeprogrammet var att verka för att olika gränshinder och onödig byråkrati avskaffas. En viktig aspekt av detta arbete är att följa upp ministerrådsförslaget om rapporten Nordbors rättigheter och att driva detta arbete vidare.

Utskottet konstaterar att vid Nordiska rådets session i oktober 2003 var den avrapportering som gjordes av resultaten i gränshindersarbetet och den politiska diskussionen om dessa frågor det dominerande temat. Både Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet är inställda på att arbetet med gränshindersfrågorna kommer att vara en huvuduppgift även i det fortsatta samarbetet.

Varje år är det mer än 40 000 människor som flyttar eller pendlar mellan de nordiska länderna. Omkring 250 000 personer med nordiska medborgarskap är bosatta i ett annat nordiskt land, och en del arbete återstår för att göra det lättare för medborgare att röra sig fritt inom Norden. För att åstadkomma kraft i förändringsarbetet och sätta politisk fokus på konkreta juridiska och administrativa lösningar utsågs den förre danske statsministern Poul Schlüter till ordförandeskapets särskilde representant i arbetet med borttagandet av gränshinder i Norden. Poul Schlüter redovisade resultaten av sitt arbete vid Nordiska rådets session i Oslo i slutet av oktober 2003.

Uppdraget innebar att utifrån rapporter och utredningar där medborgares konkreta gränshindersproblem beskrivs, lyfta dessa till politisk nivå så att ansvariga ministrar kan finna relevanta lösningar på problemen. Utgångspunkten för Schlüters arbete var att målet skall vara att öka medborgarnas mobilitet i Norden. Poul Schlüters arbete har fortsatt under det isländska ordförandeskapet.

Utskottet konstaterar att när Sverige förra året var ordförande i det nordiska regeringssamarbetet utgjorde olika aspekter av integration fokus i arbetet. Ett projekt kallat Grensetjänsten har startats, med syfte att underlätta integrationen mellan Sverige och Norge och med uppgift att identifiera och eliminera gränshinder, bl.a. genom att bygga upp en informationscentral i Morokulien. De gränshinder som identifieras behandlas i ett s.k. gränsråd, som lyfter frågan till den nivå där beslut om förändring kan tas. Grensetjänsten är en informationscentral dit privatpersoner, organisationer och företag kan vända sig med sina frågor. Tjänsten är också tillgänglig via Internet och telefon. Genom deltagande av 22 svenska och norska myndigheter och organisationer har projektet tillgång till ett betydande nätverk.

Ett område där flera typer av problem identifierats är hinder för yrkestrafiken, t.ex. maskinentreprenörer och åkeriägare som vill arbeta gränsöverskridande i Norden. Eftersom gränsen mellan Sverige och Norge är Europas längsta, 161 mil, blir omfattningen av denna typ av gränshinder större mellan dessa båda länder än mellan övriga nordiska länder.

Under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet uppnåddes framgångar i gränshinderssamarbetet bl.a. när det gäller att underlätta för yrkestrafik i gränsöverskridande arbete. I framtiden kommer även vissa tullprocedurer att underlättas, vilket kommer att innebära smidigare rutiner och sannolikt även främja trafiksäkerheten och miljön.

Utskottet konstaterar vidare att samverkan med och mellan nordiska frivilligorganisationer är ett viktigt inslag i det nordiska samarbetet. Föreningen Norden intar en särskild ställning i detta arbete med informationskontoret Norden i Fokus och servicetelefonen Hallå Norden som viktiga redskap för att göra det nordiska samarbetet känt och för att nå ut till medborgarna. Hallå Nordens verksamhet är uppbyggd kring informationspunkter i samtliga nordiska länder och en koordinator på Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn. Ett komplement till de nationella servicetelefonerna är en databas där den enskilde operatören kan besvara frågor direkt på Internet samt den nordiska informationsportal om det nordiska regelverket som är riktad till privatpersoner, institutioner och myndigheter i de nordiska länderna. Verksamheten går ut på att lotsa medborgarna fram till rätt instans och att lyfta fram problem till ansvarig myndighet.

Utskottet understryker vikten av att riva de kvarvarande gränshindren mellan de nordiska länderna och behovet av att i ännu högre grad än hittills harmonisera regelverken och lagstiftningen för att göra vardagen enklare för alla gränspendlare och andra som flyttar inom Norden.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2003/04:U229 (kd) yrkandena 2 och 3, 2003/04:U307 (c), 2003/04:U342 (fp) yrkandena 3 och 4, 2004/05:U245 (v) samt 2004/05:312 (kd) yrkande 6.

Reformerat nordiskt samarbete och institutionella förändringar

Motionerna

I motion 2003/04:U240 (s) konstateras att Blekinge under lång tid engagerat sig i Östersjöfrågorna. Ett nytt gränsöverskridande regionalt politiskt forum för att driva gemensamma utvecklingsprojekt bör därför förläggas till Blekinge.

I motion 2003/04:U262 (s) konstateras att under den senaste tjugooårsperioden har en långtgående centraliseringstendens gjort sig gällande inom det officiella nordiska samarbetet. Från att tidigare ha haft politiskt tunga insti-

tutioner förlagda till fyra av Nordens fem huvudstäder har en koncentration skett till Köpenhamn och Helsingfors. Motionären menar att en återflyttning till Stockholm av Nordiska rådets sekretariat bör utredas.

I motion 2003/04:U342 (fp) yrkande 5 krävs att med anledning av regeringens proposition om det nya Skatteverket anføres att de människor som hamnat i svårigheter på grund av att de bor på ena sidan om gränsen och arbetar på den andra måste avlastas de administrativa bördor som detta innebär. Motionären menar att upprättandet av ett nordiskt skattekontor för hela Norden vore den bästa lösningen på dessa problem. I yrkande 6 framhålls att för att ge invånarna i den arktiska regionen samma tillgång till utbildning, sjukvård och annan service som landsmän i mer centralt belägna områden behövs stora insatser av de arktiska ländernas regeringar. I juni 2001 startades det arktiska universitetet som är ett Internetbaserat nätverk där uppemot 50 institutioner samverkar. Universitetet finansieras bl.a. av de samverkande institutionerna, men för att universitetet skall kunna fungera på lång sikt behövs stabila finansieringskällor, som i princip endast kan tillgodoses av respektive arktiskt lands regering.

I motion 2003/04:Kr256 (m) framhålls att Nordiska Akvarellmuseet tillvaratar och synliggör nordisk akvarellkonst. Museet är det första i sitt slag i Europa och är också ett kunskaps- och aktivitetsmuseum för vattenfärgstekniker. Akvarellmuseet bidrar till att stärka kulturintresset, lockar till sig kulturturism med besökare från hela Norden och övriga Europa. Verksamheten är mycket värdefull för utvecklingen av det nordiska kulturella samarbetet och för samarbetet på konstens område, och regeringen bör vid behandlingen av budgeten för det nordiska samarbetet beakta behovet av stöd till Nordiska Akvarellmuseet.

I motion 2003/04:Kr380 (s) konstateras att folkbildningen är en nordisk företeelse med djupa traditioner och en stor legitimitet i de nordiska samhällena. Folkbildningen och dess organisationer bidrar till ett öppet och demokratiskt samhälle och ger människor stöd i deras utveckling som medborgare i demokratier och som kulturvarelser i samhällsgemenskapen. I yrkande 1 framhålls vikten av att bibehålla blockstödet till frivilligorganisationerna inom ramen för Nordiska ministerrådets budget. I yrkande 2 redovisas förslaget om att Nordens folkliga akademi (NFA) avvecklas och att ett nytt nordiskt center för vuxnas lärande inrättas. Motionärerna anser att det är angeläget att akademien inte avvecklas förrän den nya organisationen börjat fungera ordentligt och att en utvärdering av den nya organisationen snabbt genomförs och att folkrörelserna inkluderas i det utvärderingsarbetet.

I motion 2004/05:U265 (fp) yrkande 1 konstateras att Nordiska rådets ställning är under omprövning vad gäller organisation och arbetsätt och motionären understryker vikten av att ge Nordiska rådet en starkare ställ-

ning i arbetet för de nordiska frågorna i EU. I *yrkande 2* krävs att Sverige gör arktiska satsningar i fråga om IT för utbildning och telemedicin och prioriterade satsningar på miljöforskning.

I motion 2004/05:U266 (*m, fp*) framhålls att det nordiska samarbetet reformeras och att regeringen utarbetar förslag som innebär att Nordiska rådet läggs ned.

Utskottets överväganden

Utskottet vill understryka att ett betydande reformarbete har genomförts i Nordiska rådet sedan mitten av 1990-talet, vilket inneburit en ny inriktning av verksamheten, nya arbetsformer och ny organisation. Sedan den 1 januari 2002 råder en ny utskottsindelning i Nordiska rådet. Den nya rådsorganisationen har också öppnat sig för nya mötesformer, s.k. temamöten, där andra än rådsmedlemmar och regeringsrepresentanter kan delta. Utskottet ser positivt på att organisation och arbetsformer anpassas till omvärldsutvecklingen och noterar att ett översynsarbete pågår inom Nordiska rådet.

Utskottet konstaterar att opinionsundersökningar tydligt visar på den starka folkliga förankring som Nordiska rådet har. Frågan om det nordiska samarbetets förankring i de nationella parlamenten är mycket viktig. Utskottet konstaterar att det inletts en försöksverksamhet där utskott från de nordiska länderna har hållit särskilda möten. Detta är en del av det reformarbete som fortsätter inom det nordiska samarbetet och som kontinuerligt bör utvärderas. Utskottet menar också att det är betydelsefullt att formerna för samarbete mellan delegationerna till Nordiska rådet och de nationella parlamenten utvecklas.

Utskottet konstaterar att få centrala nordiska institutioner har lokaliserats till Sverige. Syftet med att förlägga Nordiska rådets sekretariat i Köpenhamn var att uppnå samordningsfördelar med Nordiska ministerrådets sekretariat. Genom samlokaliseringen uppnår man dessutom kostnadsbesparingar bl.a. genom att utnyttja gemensam administration. En återflyttning till Stockholm skulle medföra att de nuvarande samordnings- och kostnadsfördelarna inte skulle uppnås.

Utskottet har inhämtat att de nordiska finans- och ekonomiministrarna i oktober 2003 gav den nordiska skatteförvaltningsgruppen i uppdrag att utarbeta konkreta förslag avseende ett nordiskt skattekontor, en nordisk skatteportal samt en nordisk skatteberäkningsmodell.

Under senaste året har betydande förändringar genomförts inom samarbetet kring området folkbildning och allmän vuxenutbildning. Genom beslut av styrgruppen för folkbildning och vuxenutbildning har ca 1 miljon danska kronor fördelats till ett antal berörda institutioner för att underlätta övergången till den nya ordningen under 2004.

Nordens folkliga akademi (NFA) läggs ned den 1 augusti 2004. En av Ministerrådet tillsatt avvecklingsansvarig har sedan den 1 januari 2004 övertagit styrelsens roll och verksamheten har i allt väsentligt upphört. Ett förslag till konkret utformning av ett nätverk för vuxnas lärande, vilket föreslås överta vissa av NFA:s funktioner kommer att utarbetas.

Utskottet har inhämtat att det för närvarande pågår en större analys och utredning inom Nordiska ministerrådet med syfte att skapa en ny struktur för kultursamarbetet. En utredare har i uppdrag att arbeta fram ett förslag på hur verksamheten kan bli mer kostnadseffektiv och användarvänlig. Förslaget skall diskuteras av kulturministrarna vid ministermötet i november 2004 i Stockholm. Frågan om vilka institutioner som skulle kunna läggas till eller tas bort från den nuvarande strukturen ingår i utredarens uppdrag att besvara.

Utskottet menar att internationellt samarbete är ett oundgängligt inslag i dagens högre utbildning och forskning. Ett bra initiativ är det samarbete som utvecklats inom ramen för University of the Arctic mellan universitet och högskolor runt polcirkeln. Detta samarbete inleddes officiellt 2001 och omfattar nu över 50 medlemsorganisationer. Från Sverige deltar Luleå tekniska universitet, Umeå universitet och Mithögskolan. Samarbetet inom University of the Arctic bidrar till att skapa större förutsättningar för människor i regionen att ta del av högre utbildning, att stärka de arktiska folkens gemensamma identitet och att utveckla kunskap inom specifikt arktiska forskningsområden. Ökat samarbete mellan universiteten och högskolorna i regionen bidrar också till regional tillväxt. Utskottet menar vidare att samverkan i internationella samarbetsprojekt ingår i universitetens och högskolornas uppdrag och skall finansieras inom givna budgetramar.

Utskottet har inhämtat att regeringen i juni 2004 tillsatte en utredning rörande organisation av ett Östersjöcentrum, som skall lokaliseras till Gotland. Utredningen beräknas vara klar i december 2004. Ytterligare satsningar med liknande inriktning är därför inte aktuella.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionerna väckt är besvarade och avstyrker därmed motionerna 2003/04:U240 (s), 2003/04:U262 (s), 2003/04:U340, 2003/04:U342 (fp) yrkandena 5 och 6, 2003/04:Kr256 (m), 2003/04:Kr380 (s) yrkandena 1 och 2, 2004/05:U265 (fp) yrkandena 1 och 2 samt 2004/05:U266 (m, fp).

Sprängningar i Idefjorden

Motionen

Motion 2003/04:U306 (c, fp) tar upp planerna på en sprängning i Idefjorden vid norsk-svenska gränsen. Norska myndigheterna har på initiativ från Haldens kommun under flera år undersökt möjligheterna att spränga de grunda trösklarna, vilka är karakteristiska för Idefjorden, i syfte att djupgående fartygstonnage skall kunna nå den inre hamnen i Halden. Diskussionen

ner från norsk sida har återigen kommit på dagordningen och därför borde den svenska regeringen meddela norsk regering att sprängning av Idefjordens fjordklackar eller annan åverkan inte är aktuell och aldrig kommer att erhålla ett svenskt bifall.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att denna fråga vid flera tillfällen har varit föremål för bilaterala kontakter mellan Sveriges och Norges regeringar. Regeringen har också inför riksdagen redogjort för sin uppfattning att Idefjordens unika karaktär gör en utvidgning av farleden oförenlig med den svenska ambitionen att bevara områdets höga naturvärden. Den planerade utvidgningen av farleden Idefjorden rör svenskt territorium och kan därför inte realiserar utan svenskt medgivande.

Då någon ansökan inte gjorts har någon miljöprövning ännu inte genomförts. Den svenska regeringen har föreslagit den svenska delen av Idefjorden som ett s.k. Natura 2000-område. Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden som håller på att byggas upp inom EU. Syftet är att bevara naturtyper och livsmiljöer för arter som EU-länderna har kommit överens om att bevara. Med vad som ovan anförts anser utskottet att de frågor som motionen väckt är besvarade och avstyrker därmed motion *2003/04:U306 (c, fp)*.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Nordens relationer med närområdet och med Vitryssland, punkt 1 (m)

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Göran Lindblad (m) och Ewa Björling (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:U221 och 2003/04:U249 yrkande 1 och avslår motion 2003/04:U14 yrkande 6.

Ställningstagande

Som medlemmar i EU och Nato är Estland, Lettland och Litauen förankrade i det europeiska och västliga samarbetet. Därför är det naturligt att nu erbjuda dessa tre länder medlemskap i Nordiska rådet. Det skulle innebära att åtta små länder fast förankrade i Europa och i väst har möjligheten att tillsammans bygga samarbetet i en väl beprövad organisation. Det handlar inte om att avgränsa sig från omvärlden eller minska andra samarbetsrelationer. Tvärtom handlar det om att tillsammans söka identifiera de gemensamma fördelar som finns i Norden och Östersjöområdet och formulera gemensamma ståndpunkter utifrån kulturell, geografisk och annan samhörighet.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförts. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04:U221 samt 2003/04:U249 yrkande 1.

2. Nordbors gränslösa rättigheter och gränsregionalt samarbete, punkt 3 (kd)

av Holger Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:U312 yrkande 6 och avslår motionerna 2003/04:U229 yrkandena 2 och 3, 2003/04:U307, 2003/04:U342 yrkandena 3 och 4 samt 2004/05:U245.

Ställningstagande

Tusentals människor pendlar varje dag mellan de nordiska länderna och har sin bostad och nationalitet i ett land och sitt arbete i ett annat. Ett sådant exempel är Öresundsregionen där Öresundsbron inneburit en kraftig ökning av gränspendlare mellan Danmark och Sverige. I Nordiska rådet har problemen för dem som bor på ena sidan om en nordisk gräns och arbetar på den andra återkommit i ett par årtionden. Inte sällan har det gällt skatteproblem när man haft inkomst på ena sidan gränsen och varit folkbokförd på den andra. Det har också gällt problem med beskattning av fastigheter och fordon, rätten att tillfälligt övernatta på arbetsplatsen utan att få sin bil beslagtagen och rätten att passera en nordisk landgräns med sin tjänstebil. Enbart smärre justeringar har gjorts, men problematiken är långt ifrån löst i grunden för gränspendlare. Trots Nordiska rådets påtryckningar, trots den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och EES-avtalet, som avser fri rörlighet för arbetskraft, kapital, varor och tjänster, kvarstår problematiken för gränspendlare. Genom inrättandet av servicetelefonen ”Hallå Norden”, lokaliserad till Norden i Fokus, har en klar förbättring inträtt vad gäller enskildas möjligheter att få information om gällande regler och om möjligheterna att komma till rätta med olika konkreta problem. Men svårigheterna kvarstår.

Jag anser att regeringen skall genomföra en kartläggning av problemen genom att gränspendlarna själva tillfrågas och att regeringen ger förslag på lösningar på de problem som försvårar för nordbor att bosätta sig och arbeta i annat nordiskt land. De kvarstående svårigheterna strider mot andan i den fria nordiska arbetsmarknaden och mot EES-avtalet, som alla nordiska länder deltar i.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som ovan framförts. Förslaget lämnas med anledning av motion 2004/05:U312 yrkande 6.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelse 2003/04:90

Regeringens skrivelse 2003/04:90 Nordiskt samarbete 2003.

Redogörelse 2003/04:NR1

Redogörelse 2003/04:NR1 Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående verksamheten under 2003.

Följdmotion

2003/04:U14 med anledning av skr. 2003/04:20 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik av Göran Lenmarker och Göran Lindblad (båda m):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Nordiska rådet bör ge särskilt stöd till de demokratiska krafterna i Vitryssland.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:U221 av Kent Olsson och Inger René (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheter till medlemskap i Nordiska rådet för de baltiska staterna.

2003/04:U229 av Dan Kihlström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en extra satsning på 100-årsjubileet av unionsupplösningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om hindren för ett fördjupat samarbete mellan Sverige och Norge.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en förenkling av regler i samband med transporter till Norge.

2003/04:U240 av Kerstin Andersson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att etablera ett Östersjöcentrum med placering i Blekinge.

2003/04:U249 av Göran Lennmarker m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Estland, Lettland och Litauen snarast bör inbjudas som medlemmar av Nordiska rådet.

2003/04:U262 av Margareta Israelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att en återflyttning av Nordiska rådets sekretariat utreds.

2003/04:U306 av Åsa Torstensson och Lars Tysklind (c, fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att avföra frågan om sprängningar i Idefjorden från den politiska dagordningen och ge Norges regering besked om detta.

2003/04:U307 av Håkan Larsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om förbättrade möjligheter att stärka gränslänens samarbete med grannregionerna i Norge och Finland.

2003/04:U342 av Runar Patriksson (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om orsakerna till gränsgångares problem och åtgärder för att främja ökad rörlighet och smidigt vardagsumgänge över landgränserna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Hallå Norden får en heltäckande uppgift i arbetet att hjälpa enskilda och småföretagare som verkar i annat nordiskt land.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nordiskt skattekontor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om medverkan i uppbyggandet av det arktiska universitetet med säte i Arendal i Norge.

2003/04:Kr256 av Kent Olsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stöd till Nordiska Akvarellmuseet.

2003/04:Kr380 av Anita Johansson m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om vikten av att bibehålla blockstödet till frivilligorganisationerna inom ramen för Nordiska ministerrådets budget.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om Nordens folkliga akademi.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:U245 av Marie Engström (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om satsningar för att underlätta integrationen mellan Sverige och Norge.

2004/05:U265 av Runar Patriksson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att utreda Nordiska rådets ställning, med inriktning på ett starkare Nordiska rådet för nordiska frågor i EU.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att göra arktiska satsningar och att IT för utbildning, telemedicin och miljöforskning bör utgöra prioriterade satsningar från svensk sida och ges svenskt stöd via Nordiska rådet.

2004/05:U266 av Tomas Högström och Lennart Kollmats (m, fp):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag som innebär att Nordiska rådet läggs ned och att det nordiska samarbetet reformeras i enlighet med vad som anføres i motionen.

2004/05:U312 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en utredning om orsakerna till gränspendlares problem och åtgärder för att lösa dessa.